

I

Je zult nooit horen dat een sportman bij een tragisch ongeval zijn reukvermogen verliest. En terecht. Het is pas nieuws als het universum ons kwelt met lessen waar we op latere leeftijd niets meer aan hebben. Daarvoor moet de sportman zijn benen verliezen, de filosoof zijn verstand, de schilder zijn ogen, de musicus zijn gehoor en de chef-kok zijn tong. Mijn les? Ik verloor mijn vrijheid. Ik belandde in deze vreemde gevangenis, waar je eraan went nooit iets op zak te hebben en te worden behandeld als een hond die in een heilige tempel heeft gepist. Alleen het wennen aan de verveling is een godsonmogelijke klus. Ik kan leven met de voortvarende lomphed van de bewakers, met de zinloze erecties en zelfs met de verstikkende hitte. (Kennelijk is airco een aanslag op het maatschappelijke gevoel voor vereffening – alsof we weggelaten met moord als het een paar graadjes koeler is.) Maar hoe kom ik hier mijn tijd door? Met een verliefdheidje soms? Er loopt hier een vrouwelijke cipier rond met een onverschillige blik die me wel intrigeert, maar vrouwen versieren is nooit mijn sterkste kant geweest – ik laat me altijd afpoeieren. De hele dag slapen dan? Zodra ik mijn ogen sluit, zie ik de dreigende kop voor me die me mijn hele leven al achtervolgt. Mediteren? Na alles wat ik heb meegemaakt, weet ik dat de menselijke geest zijn afdruk op het membraan niet waard is. Al met al is er dus niets voorhanden – niet genoeg, in elk geval – om dat slopende zelfonderzoek uit de weg te gaan. En mijn herinneringen zijn ook met geen stok weg te meppen.

Het enige wat me nog resteert is de waanzin – wat niet bepaald een opgave is in dit theater waar om de week de Apocalyps wordt opgevoerd. Gisteravond was de voorstelling weer extreem spectaculair: ik sliep al bijna toen het gebouw op zijn grondvesten

schudde en ik honderden woeste stemmen als uit één keel hoorde brullen. Ik verstijfde. Een opstand, alweer zo'n beroerd georganiseerde revolutie. Het was nog geen twee minuten aan de gang toen de deur werd opengetrapt en een lange vent mijn cel binnenkwam, met een grijns die hij vooral ter decoratie had opgezet.

'Je matras,' zei hij.

'Waarvoor?' vroeg ik.

'We steken alle matrassen in de fik,' pochte hij, met de duimen opgestoken alsof die actie hét kroonjuweel was van de prestaties der mensheid.

'En waarop word ik dan geacht te slapen? Op de vloer?'

Hij haalde zijn schouders op en zei iets tegen me in een taaltje dat ik niet verstond. Hij had rare bulten in zijn nek; er gebeurden blijkbaar vreselijke dingen onder zijn vel. De mensen hier zijn er stuk voor stuk slecht aan toe en misvormd door de rampspoed die wel op ze vastgespijkerd lijkt. Dat geldt ook voor mij; mijn hoofd is een verpieterd druifje en mijn lichaam de rank.

Ik wuifde de gevangene weg en luisterde naar de geluiden waarmee anarchie en chaos nu eenmaal gepaard gaan. Dat was het moment dat ik op het idee kwam mijn tijd te vullen met het optekenen van mijn verhaal. Zoiets moest ik natuurlijk stiekem doen, achter een dichte deur en uitsluitend 's nachts; mijn schrijfsels kon ik verstoppen in de vochtige ruimte tussen de wc-pot en de muur, en dan maar hopen dat mijn celgenoten niet de neiging kregen zich op handen en knieën te laten zakken. Ik had net mijn plan uitgestippeld, toen de opstand eindelijk de lampen uitdeed. Ik bleef op mijn brits zitten en staarde gebiologeerd naar de gloed van brandende matrassen waar de hele gang van oplichtte, totdat mijn betovering werd verbroken door twee ongeschoren gevangenen met grimmige ogen. Ze stoven mijn cel binnen en keken naar me als naar een bergpanorama.

'Was jij dat, die zijn matras niet wilde opgeven?' gromde de langste van de twee. Hij had een harses alsof hij al drie jaar met dezelfde kater wakker werd.

Ik knikte.

'Ga aan de kant.'

'Ik wilde wel net even gaan liggen,' protesteerde ik. Diep vanuit hun keel kwam een schor lachje dat klonk alsof een lap spijkerstof in tweeën werd gescheurd. De lange schoof me opzij en

rukte het matras van mijn bed, terwijl de ander er als bevroren bij stond en de dooi afwachtte. Er zijn dingen waar ik mijn nek voor riskeer, maar een bultig matras zit daar niet bij. De gevangenen tilden het samen op, maar bleven nog even treuzelen bij de deur.

‘Kom je nog?’ vroeg de kleinste me.

‘En dan?’

‘Het is jouw matras,’ stelde hij eenvoudig. ‘Het is jouw recht om het in de hens te zetten.’

Ik gromde. Mannen en hun codes! Zelfs in een bandeloos inferno moeten ze zich nog enige vorm van eer verschaffen, wanhopig als ze zijn om zich maar van het beest te onderscheiden.

‘Ik doe niet mee.’

‘Je zegt het maar,’ zei hij een tikje teleurgesteld, en hij mompelde iets in zijn eigen taal tegen zijn trawant, die grinnikte toen ze de gang op liepen.

Er is hier altijd wat aan de hand – is het geen rel, dan probeert er wel iemand te ontsnappen. Maar dankzij dat soort doelloze acties kan ik tenminste de positieve kanten van mijn gevangenschap inzien. In tegenstelling tot degenen die zich in een brave samenleving de haren uit hun kop trekken, hoeven wij ons niet te schamen voor onze dag-in-dag-uitdepressie. Hier hebben we iets tastbaars om de schuld bij neer te leggen – iemand met glimmend gepoetste laarzen. Daarom, als ik erover nadenk, laat vrijheid me koud. Want daarbuiten in de echte wereld zou het met zich meebrengen dat je officieel als schrijver door het leven moet – zelfs als je een snertverhaal aflevert.

Waar moet ik mijn verhaal beginnen? Dat gesjacher met herinneringen is bepaald geen makkie: hoe moet je kiezen tussen datgene wat gebiedend aan je mouw trekt, wat nog rijpt, wat al krimpt, en wat is voorbestemd om door woorden te worden gemangeld zodat het er verwrongen uit komt? Eén ding staat vast: mijn vader overal buiten laten is een inspanning die mijn krachten ver te boven gaat. Elke gedachte waar pa niet in voorkomt, voelt als een obligate strategie om elke herinnering aan hem te ontlopen. En waarom zou ik die gedachten eigenlijk willen ontlopen? Mijn vader strafte mij voor mijn bestaan, en nu straf ik hem voor zijn bestaan. Eerlijk is eerlijk.

Het echte probleem is dat ik als een dwerg tegen onze levens

opkijk. Ze torenen disproportioneel hoog boven me uit. Pa en ik hebben een breder doek volgeklieperd dan waar we recht op hadden, uitgesmeerd over drie continenten, vanuit de obscuriteit naar de roem, van steden naar oerwouden, van lompen naar merklompen, verraden door onze liefdes en onze lichamen, vernederd op nationaal en daarna op internationaal niveau en dat alles met nauwelijks zoiets als een knuffel om ons erdoorheen te slepen. Wij waren als twee luilakken op avontuur, gingen speels met het leven om, maar waren te geremd om echt alle teugels te laten vieren. Waar moet ik die wanstaltige odyssee van ons laten beginnen? Hou het simpel, Jasper. Denk eraan: mensen zijn tevreden – nee, raken in extase – als je complexe gebeurtenissen versimpelt. Bovendien is mijn verhaal steengoed en het is nog waargebeurd ook. Waarom weet ik niet, maar mensen schijnen dat belangrijk te vinden. Ik niet. Als iemand mij zou vertellen dat hij een wereldverhaal voor me heeft en elk woord is gelogen, dan zou ik op het puntje van mijn stoel zitten.

Volgens mij ontkom ik er niet aan: dit zal net zoveel over mijn vader gaan als over mijzelf. Het is een ondraaglijke gedachte dat een mens nooit zijn levensverhaal kan vertellen zonder zijn aartsvijand een glansrol toe te bedelen, maar zo zijn de kaarten nu eenmaal geschud. Het geval wil dat mijn vader waarschijnlijk de meest verafschuwde man is van heel Australië en zijn broer – mijn oom – de meest bejubelde, dus laat ik de zaken even rechtzetten, al is het niet mijn bedoeling om jullie liefde voor mijn oom te ondermijnen of de haat jegens mijn vader te temperen, vooral niet als die haat alom aanwezig is. Ik wil je feestje niet verpesten als je haatgevoelens als instrument hanteert om makkelijker te kunnen bepalen van wie je wil houden.

Dit moet ik eerst nog even kwijt: het lichaam van mijn vader zal nooit gevonden worden.

Het grootste gedeelte van mijn leven kon ik niet beslissen wat ik met mijn vader aan moest: medelijden met hem hebben, van hem houden, hem haten, hem negeren, hem bewonderen, hem veroordelen of hem vermoorden. Door zijn volstrekt onvoorspelbare gedrag tastte ik tot op de laatste seconde in het duister. Over alles en iedereen had hij tegenstrijdige ideeën en over mijn opvoeding al helemaal: na acht maanden kleuterschool besloot hij dat ik daar niet meer op mijn plaats was omdat hij het onderwijssysteem ‘ver-

lammend, geestdodend, archaisch en nietszeggend' vond. Geen idee hoe iemand vingerverven archaisch en nietszeggend kan noemen. Kliederig, ja. Geestdodend, nee. Hij haalde me van school met de bedoeling om mij zelf les te geven, en in plaats van me te laten vingerverven las hij me de brieven voor die Vincent van Gogh aan zijn broer Theo schreef vlak voor hij zijn oor afsneed, en passages uit het boek *Human, All Too Human*, zodat wij samen 'Nietzsche konden redden van de nazi's'. Daarna raakte pa in de ban van een andere tijdrovende bezigheid – turen naar de sterrenhemel – en zat ik binnen tussen vier muren te draaien met mijn duimen waar ik graag een likje vingerverf op had willen hebben. Na zes weken kwakte hij me weer op de kleuterschool, en net toen het ernaar uitzag dat ik toch een normaal leven ging leiden, liep hij plotseling in de tweede week het klaslokaal binnen en rukte me weer uit de schoolbanken, want hij werd bevangen door de vrees dat hij mijn beïnvloedbare geest had achtergelaten in 'de plooien van Satans onderbroek'.

Deze keer was het hem menens, en aan onze wankelke keukentafel, waar hij de as van zijn sigaret aftikte op stapels vuile borden, onderwees hij mij in literatuur, filosofie, aardrijkskunde, geschiedenis en een niet nader benoemd onderwerp dat zoveel behelsde als het uitpluizen van de kranten, waarbij hij me toelafte dat de media zich bezighielden met wat hij omschreef als 'het opzweepen van morele paniek', en van mij verlangde dat ik kon vertellen waarom mensen zich tot paniek lieten opzweepen, moreel gezien. Andere keren gaf hij les vanuit zijn slaapkamer, tussen honderden tweedehandsboeken, foto's van somber kijkende dichters, lange rijen lege bierflessen, krantenknipsels, oude plattegronden, zwart verkleurde bananenschillen, dozen vol nog op te roken sigaren en asbakken vol opgerookte sigarenpeuken.

Een voorbeeld van zo'n les: 'Goed, Jasper. Dit is een gegeven. De wereld valt niet langer ongemerkt uiteen, tegenwoordig maakt dat een scheurende herrie! In elke stad op deze aarde marcheert de walm van hamburgers ongegeneerd door de straten, op zoek naar oude bekenden! In de traditionele sprookjes was de boze heks nog lelijk; tegenwoordig heeft ze hoge jukbeenderen en siliconentieten! Mensen hebben geen greintje mysterie meer doordat ze nooit eens hun bek houden! Religie is net zo verlichtend als een blinddoek! Hoor je het, Jasper? Soms loop je 's avonds laat door een stad, en die ene vrouw die voor je loopt

zal over haar schouder kijken en gauw de straat oversteken, puur en alleen omdat bepaalde leden van jouw geslacht vrouwen verkrachten en kinderen aanranden!’

Elke les was verwarrend, met onderwerpen die van de hak op de tak sprongen. Hij wilde me aanmoedigen tot socratische dialogen, maar het draaide er altijd op uit dat hij beide partijen voor zijn rekening nam. Toen alles een keer plat kwam te liggen na een blikseminslag, stak pa een kaars op en hield die onder zijn kin om te demonstreren dat het menselijk gelaat bij de juiste belichting een duivels masker wordt. Hij leerde me om bij het maken van afspraken niet ‘die stomme ingesleten gewoonte’ te imiteren om tijdstippen te kiezen die gebaseerd waren op het kwartier. ‘Plan nooit een ontmoeting om 7:45 of 6:30, Jasper, maar kies een tijdstip als 7:12 of 8:03!’ Als de telefoon ging, nam hij op en zei niets – en als de persoon aan de andere kant ‘hallo’ zei, zette hij een beverig, hoog stemmetje op en zei: ‘Papa niet thuis.’ Zelfs als kind begreep ik hoe absurd het was dat een volwassen kerel zich voordeed als zijn zesjarige zoontje om zich te kunnen verstoppen voor de buitenwereld, maar jaren later merkte ik dat ik precies hetzelfde deed als de telefoon ging. ‘Mijn zoon is niet thuis. Waar gaat het over?’ bulderde ik dan. Pa zou een goedkeurend knikje gegeven hebben. Als hij iets prachtig vond, was het wel verstop-pertje spelen.

Ook buitenshuis gingen de lessen onverminderd door, als pa mij bijvoorbeeld de kunst van het pingelen probeerde bij te brengen – al woonden we niet in een maatschappij waar dat gebruikelijk was. Ik herinner me dat hij me aan de hand meenam om een krant te kopen en tegen de verblufte kioskhouders brulde: ‘Nergens oorlog! Geen ingestorte markt! Geen ontsnapte moordenaars! Waarom is die krant van jou zo duur? Er staat niets in!’

Ik herinner me ook hoe hij me op een gele plastic stoel plantte en zelf mijn haar knipte; dat stond voor hem zo ver van hersenchirurgie af dat hij weigerde te geloven dat een vent met een stel handen en een schaar geen haren zou kunnen knippen. ‘Ik ga geen geld over de balk smijten voor kappers, Jasper. Wat stelt dat hele knipgebeuren nou voor? Het is simpel: je gaat gewoon tot de hoofdhuid.’ Mijn vader, de eeuwige filosoof – geen simpel knipbeurtje of hij stond al stil bij de diepere betekenis. ‘Haar, hét symbool van viriliteit en vitaliteit, al heb je slapjanussen met lang haar en lopen er ook energieke kale kereltjes rond. Waarom knip-

pen we het eigenlijk? Wat is er mis mee?’ zei hij, en viel dan mijn hoofd aan met wild, enthousiast gesnoei. Ook zijn eigen haar knipte hij zelf, vaak zonder spiegel. ‘Ik hoef er geen prijs mee te winnen,’ zei hij dan. ‘Het moet gewoon wat korter.’ Wij waren vader en zoon met dwaze, schots en scheve kapsels, als de belichaming van een van mijn vaders favoriete opvattingen, een die ik pas veel later zou begrijpen: een idioot uiterlijk verschaft je vrijheid.

Tegen de avond werden de daglessen afgetopt met een bedverhaaltje uit eigen fantasievolle koker. Gatver! Ze waren onveranderlijk macaber en heel eng, en hadden altijd een hoofdpersoon die duidelijk naar mij was gemodelleerd. Hier volgt een karakteristiek voorbeeld. *‘Er was eens een jongetje dat Kasper heette. Kaspers vriendjes dachten allemaal hetzelfde over dat ene dikke jongetje in de straat. Ze haatten hem. Kasper wilde vriendjes blijven met de groep, dus hij begon dat dikke jongetje ook te haten. Op een ochtend werd Kasper wakker en ontdekte dat zijn hersenen aan het verrotten waren en dat ze als pijnlijke smurrie uit zijn anus lekten.’* Arme Kasper! Wat had hij het zwaar te verduren. In deze serie bedverhaaltjes werd hij neergeschoten, -gestoken, -geknuppeld, in kokende zeeën gedompeld, over velden vol gebroken glas gesleurd, zijn nagels werden eruit gerukt en zijn organen verslonden door kannibalen; hij verdween in het niets, explodeerde, implodeerde, en werd vaak overvallen door wilde epilepsieaanvallen en chronische doofheid. De moraal was stevast dezelfde: als je de algehele opinie volgt zonder je eigen hersens te gebruiken, zul je een plotse gruweldood sterven. Jarenlang zou ik doodsbenauid blijven om het ook maar met iemand eens te zijn, al ging het maar over hoe laat het was.

Kasper boekte nooit een opzienbarende overwinning. Hij won af en toe wel een knokpartijtje en werd dan beloond (met twee gouden munten, een kus, de goedkeuring van zijn vader), maar nooit, niet één keer, won hij de slag. En dat allemaal omdat mijn vader er een eigen filosofie op na hield die hem weinig persoonlijke triomfen had opgeleverd, maar dat realiseer ik me nu pas: geen liefde, geen vrede, geen succes, geen geluk. In pa’s belevingswereld bestond er geen duurzame vrede of enige overwinning van betekenis; hij had die ervaring niet. Daarom was Kasper van het begin af aan gedoemd te mislukken – de arme stakker had geen schijn van kans.

Een van de meest gedenkwaardige lessen begon toen mijn vader op de drempel van mijn slaapkamer verscheen met een olijfgroene schoenendoos onder zijn arm. Hij zei: ‘De les van vandaag gaat over jou.’

Hij nam me mee naar het park aan de overkant van ons appartementencomplex; een van die trieste, verwaarloosde plantsoentjes die vast het strijdtoneel waren geweest voor kinderen versus junkies, waarbij de kinderen aan het kortste eind hadden getrokken. Verdord gras, een kapotte glijbaan, een paar rubberen schommels die aan een roestige wirwar van kettingen heen en weer zwaaiden in de wind.

We gingen op een bankje zitten. ‘Let op, Jasper,’ zei pa. ‘Het wordt tijd dat je weet hoe jouw grootouders het verkloot hebben, zodat jij zult begrijpen wat je van de fouten van je voorgangers hebt geleerd; deed je wat zij ook deden, of ketste je op hun fouten af naar een tegenoverliggende orbit om daar je eigen blunders te begaan? We schuifelen allemaal met hangende schouders bij het graf van onze grootouders vandaan met de echo van hun treurige doodsgereutel in de oren en met de bittere nasmaak in onze mond van hun grootste misdaad jegens zichzelf: de schaamte over hun ongeleefde levens. Pas als wij zelf consequent wroeging op mislukking stapelen en onze eigen schaamte over onze eigen ongeleefde levens kunnen inzien, pas dan gaat er een luik open waardoor we hen kunnen begrijpen. Als wij door een gril van het lot alleen maar pittoreske leventjes leiden en van het ene monstersucces naar het andere stuiteren, zullen wij hen nóóit begrijpen! Nooit!’

Hij maakte de schoenendoos open en haalde er een stapel losse foto’s uit. ‘Ik wil je iets laten zien,’ zei pa. ‘Hier, dit is je grootvader,’ en hij hield een zwart-witfoto omhoog van een jongeman met baard die tegen een straatlantaarn leunt. De man lachte niet: het leek wel alsof hij die lantaarnpaal nodig had om niet om te vallen.

Pa pakte nog een foto, een van een jonge vrouw met een onopvallend, ovaalvormig gezicht en een flets glimlachje. ‘Dit is je grootmoeder,’ zei hij, en daarna liet hij de rest van hun foto’s bliksemsnel door zijn vingers glijden alsof de meter aanstond. Veel wijzer werd ik niet van die gefragmenteerde glimpjes van dit monochrome verleden. Op elke foto zagen de gezichten er hetzelfde uit: op het gezicht van mijn grootvader lag permanent een

zorgelijke trek, en mijn grootmoeders glimlachje was nog naar-geestiger dan de allertreurigste frons.

Pa hield nog een foto omhoog. ‘Dit is vader nummer twee. Mijn echte vader. Mensen denken altijd dat biologisch “echter” is dan de man die je daadwerkelijk heeft opgevoed, maar een mens wordt niet opgevoed door een druppeltje vruchtbaar zaad, wel?’

Hij hield de foto onder mijn neus. Ik weet niet in hoeverre gezichten absolute tegenpolen kunnen zijn, maar in tegenstelling tot de bloedserieuze uitdrukking van die eerste grootvader had deze een grijns alsof hij niet alleen was gefotografeerd op zijn eigen allergelukkigste dag, maar op die van iedereen en overall. Hij droeg een overall vol verfspatten, had woeste blonde lokken en droop van het zweet.

‘Eigenlijk kijk ik niet zo vaak naar deze foto’s, want het enige wat ik zie als ik naar foto’s van dode mensen kijk, is dat ze dood zijn,’ zei pa. ‘Of het nou Napoleon is of mijn eigen moeder, ze zijn gewoon de Doden.’

Die dag kreeg ik te horen dat mijn grootmoeder in Polen was geboren, precies in de ongunstige tijd dat Hitler zijn waanideeën over grandeur eigenhandig verwoestte door ze te gaan verwezenlijken – hij ontpopte zich als een krachtig leider met een neus voor marketing. Terwijl de Duitsers oprukten, vluchtten de ouders van mijn grootmoeder uit Warschau, sleepten haar door Oost-Europa en kwamen na maanden van ontbering uiteindelijk in China terecht. Daar groeide mijn grootmoeder op – in het getto van Sjanghai in oorlogstijd. In haar kinderjaren leerde ze Pools, Jiddisch en Mandarijn, kreeg te kampen met de idiote ziektes van het moessonseizoen, met krappe rantsoeneringen en Amerikaanse bombardementen, maar ze overleefde het allemaal.

Toen de Amerikaanse troepen in Sjanghai arriveerden met de jobstijding van de Holocaust, vertrok een groot deel van de joodse gemeenschap uit China om over de rest van de wereld uit te zwermen, maar mijn overgrootouders besloten te blijven omdat ze zich daar inmiddels stevig hadden verankerd als eigenaars van een succesvol meertalig cabaret en een koosjere slagerij. Dit kwam mijn grootmoeder prima uit, aangezien ze inmiddels verliefd was geworden op mijn grootvader, een acteur uit hun theater. In 1956, toen ze krap zeventien was, maakte mijn grootvader

haar zwanger, waarna beide families conform oud-Europees gebruik als een gek de bruiloft moesten organiseren om te voorkomen dat de omgeving één bij één zou optellen. In de week na hun bruiloft besloot de familie weer terug te keren naar Polen zodat het nog ongebooren kind, dat klompje cellen dat mijn vader zou worden, in hun thuisland kon opgroeien.

Ze werden niet bepaald met open armen ontvangen, om het mild uit te drukken. Of het uit schuldgevoel was of uit angst voor vereffening of simpelweg door de onaangename verrassing als een gezin aan de deur klopt met de mededeling ‘jullie wonen in ons huis’, ze waren nog geen tien minuten thuis of voor de ogen van mijn grootmoeder werden haar ouders doodgeknuppeld met een ijzeren staaf. Mijn grootmoeder maakte zich uit de voeten, maar haar echtgenoot niet; hij werd neergeschoten terwijl hij over hun lichamen gebogen in het Hebreeuws zat te bidden – al moest hij nog ‘amen’ zeggen, dus helaas werd de boodschap niet verstuurd. (‘Amen’ is als de button ‘verzenden’ bij e-mail.)

Van het ene moment op het andere was ze zowel weduwe als wees en ze ontvluchtte Polen voor de tweede maal in haar jonge leven, deze keer op een boot naar Australië, waar ze op het dek twee maanden lang naar de angstaanjagende spanwijdte van de horizon stond te staren en net weëen kreeg toen iemand ‘Land in zicht!’ riep. Iedereen rende naar één kant van de boot om over de reling te hangen. De kustlijn was een aaneenschakeling van steile rotspieken met kronen van dicht op elkaar staande groene bomen. Australië! De jongere passagiers slaakten opgewonden gilletsjes van blijdschap. De oudere wisten dat alleen lage verwachtingen de sleutel waren tot geluk, en bromden wat.

‘Volg je me nog?’ vroeg mijn vader, die zichzelf onderbrak. ‘Dit zijn de bouwstenen van jouw identiteit. Pools. Joods. Vervolgd. Vluchteling. Dit zijn nog maar een paar van de groenten waarvan we de Jasper-bouillon trekken. Snap je?’

Ik knikte. Ik snapte het. Pa vertelde verder.

Al sprak ze maar een paar woorden Engels, na zes maanden sloeg mijn grootmoeder grootvader nummer twee aan de haak. Deze man kon zijn stamboom traceren tot op de laatste bootlading van in Engeland geboren veroordeelden die op Australische bodem waren gedumpt – maar of dat reden tot trots dan wel

schaamte was, staat ter discussie. Hoewel is vastgesteld dat sommige misdadigers al werden weggezonden voor kleine vergrijpen als diefstal van een brood, behoorde mijn vaders voorvader niet tot die groep – dat wil zeggen, misschien wel, maar hij had in de eerste plaats drie vrouwen verkracht en of hij na die zedenmisdrijven ook nog een broodje jatte onderweg naar huis, is niet bekend.

De verkeringstijd duurde maar kort. Kennelijk niet van zijn stuk gebracht door het feit dat hij er een kind bij zou krijgen dat hij niet zelf had verwekt, vroeg hij mijn grootmoeder binnen een maand, gewapend met een Pools woordenboek en een handleiding voor Engelse grammatica, ten huwelijk. ‘Ik ben een simpele vechter, wat inhoudt dat het jij en ik tegen de rest van de wereld zal zijn, en de wereld zal het waarschijnlijk elke keer met gemak winnen, maar we zullen nooit opgeven, wat er ook gebeurt. Hoe klinkt dat?’ Ze gaf geen antwoord. ‘Kom op. Zeg nou gewoon “ja, ik wil”’, pleitte hij. ‘Dat is de verbuiging van het werkwoord “willen”. Meer hoeft je op dit moment niet te weten. Daarna hebben we het wel over “ik wou”’.

Mijn grootmoeder overdacht haar situatie. Ze had niemand die haar baby kon verzorgen als ze aan het werk was, en ze wilde niet dat haar kind vaderloos en straatarm zou opgroeien. Ze dacht: ben ik berekenend genoeg om ten bate van mijn zoon met een man te trouwen van wie ik niet echt hou? Ja, dat ben ik. En toen keek ze in zijn smekende ogen en besloot ‘het kon slechter’, hetgeen ogenschijnlijk een van de meest goedaardige maar au fond ijskoude zinnen is in welke taal dan ook.

Hij was werkloos ten tijde van hun huwelijk, en toen zij bij hem introk, ontdekte mijn grootmoeder tot haar ongenoegen dat zijn appartement was volgepropt met een afschrikwekkende potpourri van machospeeltjes: geweren, namaakpistolen, oorlogsvliegtuigjes, gewichten en halters. Als hij opging in zijn bodybuilding, kungfutruining of het poetsen van zijn geweer floot hij tevreden deuntjes. Op stille momenten, als de frustratie over zijn werkloosheid de overhand kreeg en boze, neerslachtige buien hem vanbinnen opvrat, klonk zijn gefluit grimmig.

Op een gegeven moment vond hij werk bij de New South Wales Prison Services, vlak bij een klein plaatsje dat vier uur verderop lag. Hij ging niet werken in de gevangenis zelf – hij zou meehelpen om hem te bouwen.

Vanwege de gevangenis die weldra zou opdoemen aan de rand van de gemeente, werd de nederzetting (waar mijn vader zou opgroeien) in een vinnig krantenartikel in Sydney omschreven als ‘de minst populaire plek van New South Wales om je te vestigen’.

Het plaatsje zelf lag in een vallei, en terwijl mijn grootouders naar het centrum reden, zagen ze het staketsel van de penitentiare inrichting boven op een heuvel in de verte opdoemen. Te midden van die enorme, zwijgende bomen kwam die half gebouwde gevangenis op mijn oma over als half gesloopt, en die gedachte trof haar als een onheilspellend voorteken. Dat geldt ook voor mij, als je ervan uitgaat dat mijn opa naar deze plek is verhuisd om de gevangenis te bouwen waarin ik nu mijn verhaal zit op te schrijven. Echt, het verleden is een ongeneeslijke tumor die doorwoekert naar het heden.

Ze betrokken een vierkant huisje van windvaste platen en de volgende dag, terwijl mijn oma het stadje verkende en de bewoners onbedoeld de stuipen op het lijf joeg met haar aura van oorlogsslachtoffer, begon opa aan zijn nieuwe loopbaan. Ik weet niet precies wat zijn rol inhield, maar in de maanden die volgden sprak hij voortdurend over potdichte deuren, kille gangen, celafmetingen en tralieramen. Tegen de tijd dat het gebouw bijna klaar was, was hij geobsedeerd door alles wat met gevangenissen te maken had; hij haalde zelfs boeken over gevangenisarchitectuur en gevangenisgeschiedenis uit de kersverse bibliotheek, die hij dan van kaft tot kaft uitspitte. Tegelijkertijd stortte mijn oma zich met evenveel vlijt op de Engelse taal, en dat markeerde het begin van een nieuwe catastrofe. Naarmate zij meer van het Engels begreep, leerde zij tevens haar echtgenoot beter kennen.

Zijn grapjes bleken erg dom en erg racistisch. Sterker nog: vaak waren het niet eens grapjes, maar ellenlange verhalen zonder clou die mijn opa afsloot met zinnen als: ‘En toen zei ik, “O ja?”’ Ze kreeg in de gaten dat hij onophoudelijk fulmineerde over zijn levenslot, en als hij niet gemeen uithaalde, was hij wel banaal; was hij niet paranoïde, dan was hij wel oersaai. Al snel begonnen die lelijke praatjes zijn mooie trekken navenant te vervormen: de blik in zijn ogen kreeg iets wreeds; zijn mond, die altijd half openhing, werd het uithangbord voor zijn stompzinnigheid. Sindsdien verslechterde hun huwelijk met de dag vanwege de nieuwe taalbarrière die tussen hen tweeën verrees – een barrière nu ze elkaar voortaan konden verstaan.

Pa's gezicht stond op onweer toen hij de foto's weer in hun doosje terugstopte; alsof hij een reisje naar het verleden had willen maken, maar eenmaal op de eindbestemming ontdekte dat hij bij de verkeerde touroperator had geboekt.

'Goed, dat zijn dus je grootouders. Alles wat je over hen moet weten, is dat ook zij ooit jong zijn geweest. Je moet beseffen dat het niet hun bedoeling was om model te staan voor het vleesge worden verval, noch dat zij zich tot aan hun laatste snik wilden vastklampen aan hun overtuiging. Wat je moet weten is dat zij net zomin wilden dat hun dagen geteld waren. Wat je moet weten is dat zij nu dood zijn en dat de doden gekweld worden door akelige dromen. Zij dromen over ons.'

Hij bleef me even aankijken, in afwachting van een reactie. Inmiddels weet ik dat alles wat hij vertelde hoofdzakelijk als inleiding bedoeld was. Toen voelde ik nog niet aan hoe vurig hij wenste dat ik zou bedelen om meer, zodat hij fijn zijn hart kon luchten met nog een louterende monoloog. Maar ik wees naar de schommel en vroeg of hij me een zetje wilde geven.

'Weet je?' zei hij. 'Misschien gooi ik je wel terug in de ring voor een tweede rondje.'

Hij zou me weer terugbrengen naar school. Misschien had hij door dat ik het tweede gedeelte van het verhaal pas zou begrijpen als ik een ander, cruciaal ingrediënt aan mijn eigen specifieke identiteitssoep had toegevoegd. Een ingrediënt dat ik op die school op genadeloze wijze zou ontdekken.

Na een maand op mijn nieuwe school was ik er nog altijd niet aan gewend om tussen andere kinderen te zitten, en ik vroeg me af of ik ooit zou snappen waarom ik van pa eerst een hekel aan deze gasten moest hebben om later van alles samen met ze te moeten ondernemen.

Ik had nog maar één vriendje gemaakt, maar probeerde meer zieltjes te winnen; om te overleven heb je er minstens twee nodig voor het geval er een ziek wordt. Op een dag stond ik tijdens de lunchpauze achter in de kantine toe te kijken hoe twee jongens vochten om een zwart waterpistooltje.

Een van de twee zei: 'Jij mag de agent spelen. Ik ben Terry Dean.'

De ander zei: 'Nee, jij bent de agent. Ik ben Terry Dean.'

Ik wilde ook meedoen. 'Misschien moet ik Terry Dean spelen.'

Zo heet ik toch al,' zei ik. Ze wierpen me de blik toe die kenmerkend is voor een achtjarige: hatelijk en superieur. 'Ik heet Jasper Dean,' verduidelijkte ik.

'Ben je soms familie?'

'Volgens mij niet.'

'Flikker op dan.'

Dat stak.

Ik zei: 'Nou goed, dan ben ik wel de agent.'

Dat werkte. Bij het boefje spelen wist iedereen dat de boef steevast de held was en de agent het sulletje. En sulletjes had je nooit genoeg.

De hele lunchpauze deden we het spelletje, maar toen de schoolbel klonk, ontmaskerde ik mezelf als oetlul door te vragen: 'Wie is Terry Dean?' Mijn speelkameraadjes gingen over hun nek.

'Shit man! Je kent hem niet eens!'

'Hij is de slechtste man van de hele wereld.'

'Een bankovervaller!'

'En een moordenaar!' riep een ander nog over zijn schouder voor ze allemaal wegrenden zonder gedag te zeggen, alsof je met vrienden naar een nachtclub gaat en zij wél weten te scoren.

Toen ik die middag thuiskwam, trof ik mijn vader aan die met een banaan op de rand van de buffetkast stond te hameren. Het was een gebonk van jewelste.

'Ik had deze banaan in de vriezer gelegd,' zei pa mat. 'Neem maar een hap ... als je durft.'

'Ben ik familie van de beroemde bankovervaller Terry Dean?' vroeg ik. De banaan viel als een blok cement op de grond. Pa zoog zijn lippen naar binnen en van ergens heel diep uit zijn binnenste kon ik met de grootste moeite een klein, hol stemmetje ontwaren dat zei: 'Hij was je oom.'

Ik kon mijn oren niet geloven. 'Mijn wát? Mijn oom? Heb ik een oom?' vroeg ik. 'En hij is een beroemde bankovervaller?'

'Was. Hij is nu dood,' zei pa eerst, en toen: 'Hij was mijn broer.'

Het was voor het eerst dat ik van zijn bestaan hoorde. Terry Dean, bankover, held der natie, trots der straatvechters, schrik der politie (hij schoot ze neer) – hij was mijn bloedeigen oom, de broer van mijn vader, en hij zou heel lang een schaduw over ons leven blijven werpen, een schaduw die ervoor zorgde wij allebei

voorlopig geen gezond bruin kleurtje zouden krijgen.

Iedereen die uit Australië komt, kent de naam Terry Dean. Wie er niet vandaan komt, niet. Want Australië mag dan een roerig continent zijn, wat daar gebeurt is net zo'n wereldnieuws als de headline 'Wesp in Nieuw-Guinea sterft na steek in boom'. Dat is niet onze schuld. We zijn gewoon te afgelegen. Een bekende Australische historicus omschreef dat ooit als 'de tirannie van de afstand'. Wat hij daarmee bedoelde was dat Australië vergelijkbaar is met een eenzame vrouw die dood in haar appartement ligt; als iedere inwoner van dit land opeens een hartaanval zou krijgen op hetzelfde moment dat de Simpson Woestijn uitdroogt, het regenwoud verdrinkt en het Groot Barrièrerif leegbloedt, kunnen er dagen verstrijken zonder dat iemand het merkt, en pas als de stankwolken over de Grote Oceaan naar onze overburen zweven, zou er wellicht iemand geneigd zijn de politie te bellen. Of we moeten afwachten tot het noordelijk halfrond gaat zeuren dat de post niet wordt opgehaald.

Pa wilde geen woord kwijt over zijn broer. Elke keer als ik hem om details vroeg, slaakte hij lange, diepe zuchten, alsof dit de zoveelste tegenslag was waar hij niet op zat te wachten, dus ik ging zelf maar op onderzoek uit.

Eerst vroeg ik het aan mijn klasgenootjes, maar ze gaven zulke uiteenlopende antwoorden dat ik ze links liet liggen. De magere collectie familiefoto's had ik maar vluchtig kunnen bekijken. Ze lagen diep weggestopt in hun olijfgroene schoendoos in de halkast en ik onderwierp ze aan een nader onderzoek. Deze keer merkte ik op dat drie foto's waren toegetakeld om iemands hoofd onzichtbaar te maken. Het was niet bepaald efficiënt gedaan. Op twee foto's kon ik nog steeds een hals-en-schouderpartij zien, en bij de derde waren de twee helften klunzig aan elkaar geplakt met ongelijke stukjes bruin plakband. Mijn vader zal wel hebben geprobeerd om elk beeld van zijn broer uit te vlakken om hem ook uit zijn hoofd te kunnen zetten. Het was evident dat deze poging zinloos was: als je zoveel energie investeert om iemand te vergeten, wordt die energie ook weer een herinnering. Dan moet je dat vergeten weer zien te vergeten, en ook dat levert weer een herinnering op. Gelukkig had pa de krantenartikelen die ik in de openbare bibliotheek vond niet weg kunnen moffelen. Ze gingen over Terry's ontsnappingen, het spoor van lijken in zijn kielzog, zijn arrestatie en zijn dood. Ik maakte kopieën en plakte die aan

de muur van mijn slaapkamer, en 's nachts fantaseerde ik dat ik mijn oom was, de meest meedogenloze misdadiger ooit, die lijken onder de zoden stopte en wachtte tot ze gingen ontkiemen.

In de hoop dat het mijn populariteit zou opkrikken, vertelde ik iedereen op school over mijn bloedband met Terry Dean; ik had nog nét geen pr-bureau ingehuurd om het overal rond te bazunen. Het was heel even groot nieuws en het was tevens een van mijn grootste missers. Want eerst waren ze allemaal onder de indruk en behandelden ze me met ontzag. Maar later kropen kinderen van alle leeftijden uit alle hoeken en gaten om me uit te dagen. Ze wilden hun reputatie vestigen door de neef van Terry Dean in elkaar te slaan. Anderen wilden maar al te graag die fiere grijns van mijn smoel af timmeren: die moet mijn gezicht karikaturaal akelig hebben uitvergroot. Ik wist een heleboel aanvangers te ontlopen, maar één keer lokten mijn belagers me vlak voor schooltijd in de val door de ongeschreven wet der vechtpartijen aan hun laars te lappen: de wet van het tijdstip. Vechtpartijen vonden altijd plaats ná schooltijd, nooit zo vroeg in de ochtend dat een achtjarige zijn eerste kop koffie nog niet had gedronken. Hoe dan ook, zij waren met z'n vieren, vier grimmig kijkende bullebakken met de vuisten in de aanslag. Ik maakte geen schijn van kans. Ik stond met mijn rug tegen de muur. En daar was hij dan: mijn eerste vechtpartij.

Het publiek had zich voor het schouwspel verzameld. Ze leken sprekend op een koor uit *Lord of the Flies*. Ik speurde hun gezichten af naar een medestander. Pech. Stuk voor stuk wilden ze me brullend op mijn bek zien gaan. Wat ik niet persoonlijk opnam, trouwens; het was gewoon mijn beurt, meer niet. Maar ik kan je vertellen dat het onvoorstelbaar is hoe blij kinderen kunnen worden van een vechtspektakel. Het is een verpletterend orgiastisch kerstfeest voor die ukkies! Ziehier de ongerepte mens, kakelvers uit het eitje! Wie beweert dat het leven zelf de mens tot monster maakt, moet vooral nog maar eens het ongepolijste karakter van kinderen gaan bestuderen; het merendeel van die welpjes heeft nog geen enkele aanvaring gehad met mislukking, berouw, teleurstelling of verraad, maar toch gedragen ze zich als een roedel wilde hyena's. Ik heb niets tegen kinderen; ik ben er alleen stellig van overtuigd dat er altijd wel een gaat giechelen als ik per ongeluk op een landmijn stap.

Ik werd ingesloten door de vijand. Het gevecht zou over luttele

seconden beginnen en waarschijnlijk over net zoveel seconden voorbij zijn. Ik kon geen kant op. Ze kwamen steeds dichterbij. Ik maakte een beslissing van levensbelang: ik zou niet terugvechten. Ik zou het niet dragen als een man. Ik zou me niet opstellen als een geboren krijger. Kijk, ik weet dat mensen graag van die verhaaltjes lezen waarin de fysiek zwakkere zich de sterkere toont door middel van geestkracht, zoals oom Terry. Respect krijgen zij die strijdend ten onder gaan, nietwaar? Maar die nobele wezens lopen niettemin tegen heel wat klappen aan, en ik wilde geen klappen of iets van dien aard. En ik herinnerde me ook iets wat pa me had geleerd tijdens een van onze keukentafellessen. Hij zei: 'Hoor eens, Jasper. Trots is in je leven het eerste wat je moet laten varen. De enige functie van trots is om jou een goed gevoel over jezelf te geven. Het is als een ouwe, gerimpelde wortel een chique pakje aantrekken voor een avondje theater en dan de schijn ophouden dat het een belangrijk iemand is. De eerste stap naar zelfbevrijding is om je te bevrijden van zelfrespect. Dat het voor sommige mensen nut heeft, begrijp ik wel. Als mensen niets meer hebben, hebben ze nog altijd hun trots. Daarom kregen armoedzaaiers altijd die illusie van edelmoedigheid aangesmeerd, omdat hun keukenkastjes leeg waren. Luister je naar me? Dit is belangrijk, Jasper. Ik wil dat je volledig afstand doet van edelheid, trots of zelfrespect. Het zijn alleen maar instrumenten om je eigen hoofd in brons te kunnen gieten.'

Dus ging ik met gekruiste benen op de grond zitten. Ik hield niet eens mijn rug recht. Mijn schouders hingen. Mijn aanvallers moesten vooroverbuigen om me een kaakslag te kunnen geven. Een van hen moest ervoor op zijn knieën gaan zitten. Ze kwamen om de beurt op me af. Ze probeerden me op mijn benen te zetten; ik hield me slap. Eentje moest me overeind houden, maar ik was al helemaal glibberig geworden en gleed met gemak door hun vingers weer naar de grond. Ik kreeg nog altijd slaag en mijn hoofd galmde van de stevige knuisten die ertegenaan beukten, maar de klappen waren slordig, onzeker. Uiteindelijk werkte mijn plannetje: ze gaven het op. Ze vroegen me wat eraan scheelde. Ze vroegen waarom ik niet terugvocht. Misschien vocht ik wel te hard tegen mijn tranen om ook nog tegen mensen te kunnen vechten, maar ik gaf geen kik. Ze spuugden op me en lieten me daarna achter om de kleur van mijn bloed te overpeinzen. Tegen het wit van mijn shirt was het schitterend rood.

Toen ik thuiskwam, vond ik pa naast mijn bed, die chagrijnig naar mijn krantenknipsels op de muur stond te kijken.

‘Jezus. Wat is er met jou gebeurd?’

‘Ik wil er niet over praten.’

‘Kom, we gaan je wassen.’

‘Nee. Ik wil zien wat er met bloed gebeurt als je het een nachtje laat zitten.’

‘Soms wordt het zwart.’

‘Dat wil ik zien.’

Ik wilde net de foto’s van Terry van de muur scheuren toen pa zei ‘Ik had graag dat je die weghaalde’, dus natuurlijk liet ik ze hangen. Pa zei: ‘Dit is niet echt zoals hij was. Ze hebben een held van hem gemaakt.’

Ik voelde ineens weer een golf van liefde voor mijn ontaarde oom opwellen, dus ik zei: ‘Hij is ook een held.’

‘Een zoon beschouwt zijn eigen vader als held, Jasper.’

‘Weet je dat zeker?’

Pa keerde zich met een schamper lachje om naar de krantenkoppen.

‘Jij weet nog niet half wat een held is, Jasper. Jij bent opgegroeid in een tijd waarin dat woord aan inflatie onderhevig was; elke betekenis is het ontnomen. Wij zijn hard op weg het eerste land te worden waar de massa louter uit helden bestaat die niets anders doen dan elkaar bewieroken. Uiteraard hebben we altijd onze uitmuntende sportmannen en sportvrouwen als helden vereerd – maakte je een goeie beurt voor je land als langeafstandsrenner, dan was je én heroïsch én snel –, maar tegenwoordig hoef je alleen nog maar op de verkeerde plaats op het verkeerde tijdstip te zijn, zoals laatst die arme drommel die onder een lawine is terechtgekomen. Volgens het woordenboek sta je dan geboekstaafd als overlevende, maar Australië was er weer als de kippen bij om die vent een held te noemen, want wat zegt zo’n woordenboek nou? Hm? En nu is ook werkelijk iedereen die terugkeert uit een oorlogsgebied een held. Vroeger moest je nog daadwerkelijk iets van waarde bijdragen tijdens een oorlog; nu hoef je alleen nog maar “hallo, ik was er ook bij” te zeggen. Als er tegenwoordig ergens een oorlog woedt, lijkt “present!” al gelijk te staan aan heroïek.’

‘Wat heeft dit met oom Terry te maken?’

‘Nou, je oom Terry valt in de laatste categorie helden. Hij was

dan wel een moordenaar, maar hij koos zijn slachtoffers met zorg.’

‘Dat snap ik niet.’

Pa liep naar het raam, en ik kon zien aan de manier waarop zijn oren op en neer wipten dat hij in zichzelf praatte, op die merkwaardige manier van hem waarbij hij zijn mond bewoog zonder geluid te maken. Eindelijk sprak hij weer als mens.

‘Mensen begrijpen me niet, Jasper. Dat is niet erg, maar soms is het irritant omdat ze denken van wel. Maar het enige wat zij zien is de façade die ik ophou voor de buitenwacht, en de waarheid is dat ik door de jaren heen nauwelijks een knieval heb gemaakt voor de mens Martin Dean. O, zeker wel een knieknikje hier, een knieknikje daar, je weet wel, om de bakens te verzetten, maar mijn kwintessens is intact gebleven vanaf dag één. Men beweert altijd dat iemands karakter onveranderlijk is, maar in feite is het de *persona* die niet verandert, niet de persoon zelf, en onder dat onveranderlijke masker gaat een wezen schuil dat als een gek evolueert, tegen de klippen op. Ik kan je verzekeren dat de meest gelijkmatige persoon die je kent hoogstwaarschijnlijk een totale vreemde is, op wie allerlei vleugels en takken en derde ogen ontspruiten en woekeren. Je zou met zo iemand gedurende tien jaar lang één werkplek kunnen delen zonder ooit in de gaten te hebben dat die wildgroei pal onder je neus plaatsvindt. Echt, iedereen die beweert dat zijn vriend of vriendin door de jaren heen geen spatje is veranderd, kan geen masker van een menselijk geelaat onderscheiden.’

‘Waar heb je het in vredesnaam over?’

Pa liep naar mijn bed en vouwde het kussen dubbel om lekker te kunnen liggen.

‘Wat ik bedoel is dat ik altijd de wensdroom heb gekoesterd om iemand uit de eerste hand over mijn jeugd te kunnen vertellen. Wist je bijvoorbeeld dat mijn zwakke gezondheid me bijna de das om heeft gedaan? Je kent vast de uitdrukking wel “Nadat hij gemaakt was, gooiden ze de mal weg”. Nou, in mijn geval moet iemand die weggegooide mal hebben opgeraapt, en ook al was hij gebarsten en kromgetrokken door de zon en waren er mieren in gekropen en had een ouwe zuiplap eroverheen gezeken, ze hebben hem hergebruikt om mij te maken. Wat je ook vast niet weet is dat mensen me altijd voor de voeten wierpen dat ik te slim was. Ze zeiden: “Je bent te slim, Martin, veel te slim; te slim zijn is niet

goed voor je.” Dan glimlachte ik en vond dat ze de plank flink missloegen. Hoe kan iemand te slim zijn? Is dat niet net zoiets als te mooi zijn? Of te rijk? Of te gelukkig? Wat ik toen nog niet begreep was dat mensen niet nadenken, maar herhalen. Ze verwerken niet, ze herkauwen. Ze registreren niet, ze imiteren. Ik had indertijd nog maar een flintertje inzicht; wat ze ook beweren, kiezen tussen de beschikbare opties is niet hetzelfde als zelf nadenken. De enige manier om zelf na te leren denken is je eigen opties creëren, opties die nog niet bestaan. Dat is wat ik van mijn jeugd heb opgestoken en dat is wat ik jou moet leren, Jasper, als je het tenminste van me wilt aannemen. Want dan zal ik later, als mensen over me praten, niet de enige zijn die beseft dat ze het mis hebben, hartstikke mis. Snap je? Als mensen het over me hebben waar we bij staan, dan zullen jij en ik elkaar steelse blikken kunnen toewerpen door de kamer. Dat wordt lachen, en misschien, ooit, na mijn dood, zul je hun de waarheid vertellen en alles over mij onthullen, alles wat ik jou heb verteld, en wie weet zien ze dan hun flater in of halen ze hun schouders op zo van “o ja, interessant hoor” en kijken dan weer naar hun tv-quiz. In elk geval is het helemaal aan jou, Jasper. Ik wil zeker geen druk op je uitoefenen door de diepste geheimen van mijn ziel en zaligheid aan je te openbaren tenzij je er het gevoel bij krijgt dat je er rijker van zult worden, op spiritueel dan wel financieel vlak.

‘Pa, ga je me nou nog vertellen over oom Terry of hoe zit het?’

‘Ga ik – wat denk je dat ik net heb gedaan?’

‘Ik heb werkelijk geen flauw idee.’

‘Nou, ga dan zitten en hou je kop, dan vertel ik je een verhaal.’

Daar was het dan. Het moment waarop mijn pa de sluizen openzette voor zijn eigen versie van de Dean-kronieken; zijn versie die haaks stond op het mythologiserende geroddel van het volk. Hij begon te vertellen. Hij vertelde en vertelde zonder onderbreking tot acht uur in de ochtend, en als hij al ademhaalde bij die woordenstroom, kon ik het niet zien of horen, maar ruiken des te meer. Toen hij klaar was, was het alsof ik een complete reis door mijn vaders hoofd had doorstaan, en bij het eindstation voelde ik me nog ieliger dan toen ik erin klom en was ik bovendien minder zeker van mijn identiteit. Om volledig recht te doen aan zijn voortrazende monoloog denk ik dat het beter is als je het in zijn eigen woorden aanhoort – woorden die hij op mij heeft overgedragen en die de mijne zijn geworden, woorden die ik

nooit ben vergeten. Op die manier leer je twee mensen kennen voor de prijs van één. Op die manier kun je het verhaal van mijn vader op dezelfde manier beleven als ik, deels als Terry Deankroniek, maar overwegend als het relaas van een ongewone kindertijd die werd gedomineerd door ziektes, bijna-doodervaringen, mystieke visioenen, uitsluiting en misantropie, en die gevolgd werd door een leven vol verwaarlozing, roem, geweld, pijn en de dood.

Nou ja, je kent het wel. Zo'n verhaal komt in elke familie voor.

Remise

Keer op keer kreeg ik die ene vraag voorgelegd en ze wilden allemaal hetzelfde weten: hoe was Terry Dean als kind? En dan verwachtten ze een riedel over peuteragressie en het verdorven kinderhart. In hun verbeelding was Terry zo'n miniatuurcrimineeltje dat rondkroop in zijn box en allerlei immorele capriolen uithaalde tussen de voedingen door. Belachelijk! Hitler marcheerde toch ook niet met gestrekte arm naar de melktiet van zijn moeder? Goed, je zou kunnen stellen dat er bepaalde tekenen waren als je ernaar zocht. Op zijn zevende bijvoorbeeld, als Terry de agent was bij boefje spelen, liet hij je lopen als je hem afkocht met een lolly. Bij verstoppertje spelen was hij zo onvindbaar als een vluchteling. Maar wat dan nog? Dat betekent nog niet dat er gewelddadige neigingen in iemands DNA zijn gestanst. Mensen zijn oprecht teleurgesteld als ik hun vertel dat Terry bij mijn weten een normaal kind was; hij sliep en jankte en vrat en scheidt en piste en had op een gegeven moment door dat hij anders was dan, pak 'm beet, een muur (dat is je eerste levensles: je bent geen muur). Als kind rende hij rond en zette een keel op met datzelfde schelle stemmetje als alle andere kinderen. Hij stopte graag giftige dingen in zijn mond (het suïcidale instinct van kinderen is zo scherp als een scheermes) en had de onhebbelijke gewoonte om net te gaan janken als zijn ouders in slaap dommelden. Hij was in elk opzicht net als alle andere baby's. Degene die afweek was ik, alleen al vanwege mijn vele gebreken.

Voordat Terry werd geboren, draaide bij ons thuis alles om mijn ziektes. Nu verbaast het me hoe weinig ik indertijd van mijn eigen gezondheid af wist en hoe weinig ik wilde weten. Het enige wat me bezighield waren de symptomen (agressieve buikkrampen,

spierpijn, misselijkheid, duizeligheid); de achterliggende oorzaken leken volstrekt irrelevant. Die hadden niets met mij te maken. Hersenvliesontsteking? Leukemie? Afnemende weerstand? Tot op de dag van vandaag kan ik er niets zinnigs over zeggen. Tegen de tijd dat het in me opkwam om hier een duidelijk antwoord op te krijgen, was iedereen die me dat had kunnen geven, overleden. Ik wist dat de artsen wel allerlei theorieën hadden, maar ik kan me ook herinneren dat ze nooit uitsluitsel gaven. Ik kan me enkele uitspraken herinneren als 'spierafwijking', 'afwijking in het zenuwstelsel', en 'euthanasie', maar het maakte weinig indruk. Ik herinner me dat er overal naalden in me werden gestoken en dat er capsules zo groot als gezwollen duimen in mijn keelgat werden gepropt. Ik herinner me dat artsen bij het maken van röntgenfoto's wegdoken alsof iemand net het brandalarm had ingeschakeld.

Dit gebeurde allemaal voordat Terry werd geboren.

En toen, op een dag, ging het opeens heel slecht met me. Ik kon nog slechts met de grootste moeite ademhalen. Het duurde een eeuw om iets door te slikken: mijn keel voelde aan als een woestijn en ik zou mijn ziel hebben verkocht voor een beetje speeksel. Mijn blaas en mijn darmen leidden hun eigen leven. Tweemaal per dag werd ik bezocht door een dokter met een gezicht als ongerezen deeg, die altijd tegen mijn dodelijk verontruste moeder stond te oreren alsof ik in de kamer ernaast lag. 'We zouden hem naar het ziekenhuis kunnen brengen,' zei hij dan. 'Maar zeg nou zelf, wat heeft dat voor zin? Hij is hier beter af.'

Op dat moment begon ik me af te vragen of ik soms dood zou gaan en of ze me zouden begraven op het nieuwe kerkhof in onze woonplaats. Ze waren daar nog steeds de bomen aan het omzagen toen ik al voor de poort van het dodenrijk stond. Ik vroeg me af 'of ik wel op tijd zou sterven'. Als ik de pijp uit ging voor ze klaar waren, moest mijn lijk verscheept worden naar een ver oord waar ik nog nooit een voet op de bodem had gezet en waar de gemeenschap langs mijn graf zou stappen zonder te denken: ha, die ken ik. Onverdraaglijk! Dus ik bedacht dat als ik de dood nog een paar weken buiten de deur kon houden en het precies kon timen, ik dan het eerste lijk zou zijn dat van het ongerepte veld een kerkhof zou kunnen maken, het inaugurele kadaver. Dan zou ik nooit vergeten worden. Jawel, ik was dit soort plannen aan het maken terwijl ik lag te creperen. Ik dacht aan al die

wormen en maden in de grond en hoe ze popelden om te gaan smullen. Niet snoepen, stelletje maden! Er is mensenvlees onderweg! Bederf je eetlust niet!

Zo lag ik op bed te mijmeren terwijl de zon door een kiertje in de gordijnen scheen, en ik kon nergens anders aan denken. Ik kwam overeind en trok de gordijnen open. Ik riep naar de mensen op straat die voorbijkwamen. Hoe staat het met het kerkhof? Schiet het al op? Ik hield de stand bij. En de berichten waren gunstig. De bomen waren al weg. Stenen zuilen met ijzeren hekken verrezen aan de ingang van het kerkhof. Granieten zerken werden verscheept vanuit Sydney; er hoefde alleen nog maar een naam op! De schop lag al klaar. Alles stond paraat!

En toen kreeg ik vreselijk slecht nieuws. Mijn ouders hadden het erover in de keuken. Mijn vader vertelde dat die oude vrouw van de stamkroeg midden in de nacht een ernstige beroerte had gehad. Niet zomaar een kleintje, maar echt een knoert. Ik hees me overeind. Wat krijgen we nou? Jazeker, zei mijn vader, ze zweeft op het randje. Ze stond niet vóór de poort, ze stond al te bonzen. O nee! Een ramp! Het zou een nek-aan-nekrace worden naar de eindstreep. Wie ging als eerste? Dat oude besje was bijna tachtig, dus ze had veel langer dan ik op het doodgaan kunnen oefenen. De natuur was in haar voordeel. Ik kon alleen maar hopen op mijn geluk. Ik was te jong om vroeg te sterven maar te oud voor de wiegendood. Ik zat ergens daartussen klem, in dat huiveringwekkende stadium waarin mensen van de weeromstuit maar door blijven ademen.

Toen mijn vader de volgende dag mijn kamer binnenkwam om te kijken hoe het ging, vroeg ik hoe het met die oude vrouw was. 'Niet best,' zei hij. 'Naar verwachting haalt ze het weekend niet.' Ik wist dat ik zelf nog minstens een week, misschien tien dagen had te gaan. Ik sloeg met mijn vuisten op mijn bed en scheurde de lakens kapot. Hij moest me tegenhouden. 'Wat mankeert jou in vredesnaam?' schreeuwde hij. Ik maakte hem deelgenoot van mijn geheime wens en legde uit dat ik als eerste op dat kerkhof wilde liggen als ik doodging. Die klootzak lachte me midden in mijn gezicht uit. Hij riep mijn moeder. 'Raad eens wat je zoon net zei?' Hij vertelde het haar en ze wierp me een intens medelijdende blik toe. Ze ging op de rand van mijn bed zitten en hield me vast alsof ze bang was dat ik zou vallen. 'Je gaat niet dood, schatje. Echt niet.'